

Dr Piotr Ochman

Uniwersytet Wrocławski

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii

Katedra Kryminologii i Nauk o Bezpieczeństwie

Z problematyki kary ograniczenia wolności w prawie karnym gospodarczym (uwagi na marginesie przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu)

Wprowadzenie

Karnoprawna ochrona obrotu gospodarczego w Polsce ma już stosunkowo długie tradycje¹. Rzecz jasna, w zależności od zmieniających się realiów społeczno-gospodarczych, zmieniały się zarówno zakres i granice kryminalizacji tej sfery aktywności człowieka, jak i stopień represyjności regulacji karnych². W sposób odmienny zjawisko to kształtuje się w warunkach gospodarki centralnie sterowanej, a inaczej z kolei fenomen ten przedstawia się w realiach gospodarki wolnorynkowej³. Aktualnie, prawo karne gospodarcze obejmuje niejednorodną⁴ grupę przepisów typizujących przestępstwa (prawo karne gospodarcze *sensu stricto*) zlokalizowanych zarówno w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny⁵ (np. w rozdziale XXXVI lub XXXVII) oraz w tak zwanym ustawodawstwie karnym dodatkowym, których celem jest ochrona prawidłowo-

¹ Zob. przykładowo G. Grabarczyk, *Przestępczość gospodarcza na tle przemian ustrojowych w Polsce*, Toruń 2002, s. 18.

² O. Górniok, *Problem przestępczości gospodarczej w świetle zaleceń Rady Europy*, „Państwo i Prawo” 1991, nr 9, s. 46; *eadem*, *O przestępczości gospodarczej w okresie przechodzenia do gospodarki rynkowej*, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 5/6, s. 5–17.

³ Zob. O. Górniok, *Pojęcie przestępczości gospodarczej a jej społeczno-polityczna warstwa*, [w:] E.W. Pływaczewski, *Aktualne problemy prawa karnego i kryminologii*, Białystok 1998, s. 161–176; T. Cyprjan, *Próba określenia przestępstwa gospodarczego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1958, nr 3, s. 5; E.J. Lampe, *Ogólne problemy prawa karnego gospodarczego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1998, nr 3, s. 115.

⁴ Por. przykładowo typologię zaproponowaną przez S. Żółtka, który wyróżnia tak zwane przestępstwa gospodarcze mutacyjne (stanowiące odmianę przestępstw klasycznych) oraz przestępstwa gospodarcze właściwe, w ramach których proponuje podział na przestępstwa gospodarcze ogólnorynkowe oraz przestępstwa gospodarcze administracyjne (S. Żółtek, *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Warszawa 2009, s. 185).

⁵ Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553, z późn. zm.

wości obrotu gospodarczego⁶ oraz bezpieczeństwa, stabilności i zaufania do podstawowych instytucji obrotu gospodarczego⁷.

Jakkolwiek, „ustalenie, jakiego rodzaju sankcja ustawowa jest adekwatna do określonego typu przestępstwa, nie jest łatwe”⁸, to w literaturze fachowej, wskazuje się, że typizacja przestępstw gospodarczych ma charakter prewencyjny⁹. W konsekwencji, karanie za przestępstwa gospodarcze powinien cechować priorytet dolegliwości ekonomicznej¹⁰. Zagadnienie karania za przestępstwa gospodarcze stanowiło przedmiot rekomendacji Rady Europy¹¹, gdzie wskazano, że w zakresie tej kategorii przestępstw należy bardziej efektywnie wykorzystywać karę grzywny, natomiast kara pozbawienia wolności powinna być wykorzystywana jedynie w odniesieniu do poważnych przestępstw gospodarczych¹². W praktyce, w odniesieniu do tak zwanych kodeksowych przestępstw gospodarczych to właśnie jednak kara pozbawienia wolności odgrywa najistotniejszą rolę. Rozproszenie ustawodawstwa karnego gospodarczego nie sprzyja tworzeniu spójnego systemu karania sprawców przestępstw gospodarczych¹³. Podczas, gdy w sankcjach za kodeksowe przestępstwa gospodarcze dominuje kara pozbawienia wolności, w pozakodeksowym prawie karnym gospodarczym dominująca jest natomiast kara grzywny¹⁴.

Przedmiotem artykułu jest analiza regulacji Kodeksu karnego w kontekście możliwości zastosowania wobec sprawców przestępstw stypizowanych w rozdziale XXXVI k.k. („Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”). Jakkolwiek, znaczna większość sankcji przewidzianych w typach powyższych przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu przewiduje samoistną karę pozbawienia wolności, to jednak w perspektywie orzeczniczej możliwe jest zastosowanie instytucji, stanowiących zarówno element ustawowego zagrożenia, jak i instytucje sądowego wymiaru kary, pozwalających na orzeczenie tej właśnie kary, która jest przez ustawodawcę deprecjonowana w zakresie przestępstw gospodarczych¹⁵.

⁶ Tak przykładowo R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze. System Prawa Karnego. Tom 9*, Warszawa 2011, s. 435.

⁷ Tak P. Ochman, *Ochrona działalności bankowej w prawie karnym gospodarczym. Przepisy karne ustaw bankowych*, Warszawa 2011, s. 137–138; *idem*, *Karnoprawna ochrona rynku kapitałowego. Przepisy karne ustaw polskiego rynku kapitałowego*, Londyn 2014, s. 48.

⁸ Zob. L. Gardocki, *O relacji między typem przestępstwa a zagrożeniem ustawowym*, „Państwo i Prawo” 1979, nr 8/9, s. 131.

⁹ S. Żółtek, *op. cit.*, s. 220.

¹⁰ *Ibidem*, s. 221.

¹¹ *Recommendation No. R (81) 12 of The Committee of Ministers to Member States on Economic Crime*, Strasbourg 1981.

¹² Zob. także O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza w świetle zaleceń...*, s. 50.

¹³ S. Żółtek, *op. cit.*, s. 222–223.

¹⁴ *Ibidem*, s. 223.

¹⁵ *Ibidem*.

Uwagi szczegółowe

Katalog przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu

Podstawowy katalog przestępstw gospodarczych przewidziany został w przepisach rozdziału XXXVI Kodeksu karnego zatytułowanego „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”¹⁶. Jego współczesny kształt w znacznej mierze został zdeterminowany ustawą z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego¹⁷. Jej uchwalenie wynikało z konieczności dostosowania ówczesnych polskich regulacji karnych do wymogów kształtującej się wówczas gospodarki rynkowej oraz efektywnego zapobiegania patologiom w tym zakresie¹⁸. Mimo jednak wejścia w życie Kodeksu karnego, katalog przestępstw stypizowanych w rozdziale XXXVI ulegał wielu dalszym zmianom, które determinowane były zarówno koniecznością dostosowania prawa polskiego do przepisów Unii Europejskiej¹⁹, jak i potrzebami kryminalnopolitycznymi²⁰.

Aktualnie w rozdziale XXXVI Kodeksu karnego stypizowane są następujące przestępstwa:

- nadużycie zaufania jako karalna niegospodarność (art. 296),
- korupcja w obrocie gospodarczym (art. 296a),
- oszustwo kredytowe (art. 297),
- oszustwo ubezpieczeniowe (art. 298),
- pranie pieniędzy (art. 299),
- udaremnianie lub uszczuplanie zaspokojenia wierzyciela (art. 300),
- pozorne bankructwo (art. 301),
- dowolne zaspokajanie wierzycieli i korupcja na szkodę wierzycieli (art. 302),
- fałszowanie dokumentacji działalności gospodarczej (art. 303),
- lichwa (art. 304),
- udaremnianie lub utrudnianie przetargu publicznego (art. 305),
- fałszowanie znaków identyfikacyjnych (art. 306).

¹⁶ Zob. *ibidem*, s. 184.

¹⁷ Dz. U. z 1994 r., Nr 126, poz. 615, z późn. zm. Zob. także O. Górniok, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, [w:] O. Górniok (red.), *Prawo karne gospodarcze*, Warszawa 2003, s. 71.

¹⁸ K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Przestępstwa gospodarcze w praktyce prokuratorskiej i sądowej*, Warszawa 1998, s. 13. G. Grabarczyk, *op. cit.*, s. 118; O. Górniok, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu...*, s. 71; R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce. System Prawa Karnego. Tom 9*, Warszawa 2011, s. 419–422.

¹⁹ Por. przykładowo zmiany treści przepisu art. 297 k.k.

²⁰ Por. przykładowo nowelizację przepisu art. 296 k.k. w zakresie dodania § 1a i 4a.

Schematy sankcji karnych za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu

Analiza sankcji karnych przewidzianych w przepisach typizujących zlokalizowanych w rozdziale XXXVI Kodeksu karnego prowadzi do wniosku, że zasadniczym sposobem reakcji na określone patologie gospodarcze jest kara pozbawienia wolności. Występuje ona bowiem jako kara samoistna w 29 przypadkach. Zaledwie w czterech przypadkach przewidziane zostały sankcje alternatywne (alternatywa rozłączna), na które składają się kara grzywny, kara ograniczenia wolności oraz kara pozbawienia wolności.

Wśród schematów karania za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w których występuje kara pozbawienia wolności w sankcji prostej, należy wyróżnić następujące:

- kara pozbawienia wolności od miesiąca do lat 3,
- kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5,
- kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8,
- kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Z kolei pozostałe schematy stanowią sankcje alternatywne, na które składają się:

- kara grzywny, kara ograniczenia wolności albo kara pozbawienia wolności do roku,
- kara grzywny, kara ograniczenia wolności albo kara pozbawienia wolności do lat 2.

Praktyka karania za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu w latach 2010–2014

Występujące bezpośrednio w sankcjach za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu kary determinują praktykę ich orzekania. W konsekwencji w strukturze kar orzekanych za wskazane przestępstwa gospodarcze dominuje kara pozbawienia wolności, która w większości przypadków jest warunkowo zawieszana. Szczegółową strukturę kar orzekanych wobec osób dorosłych prawomocnie skazanych za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu w latach 2010–2014 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Prawomocne skazania osób dorosłych za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu w latach 2010–2014

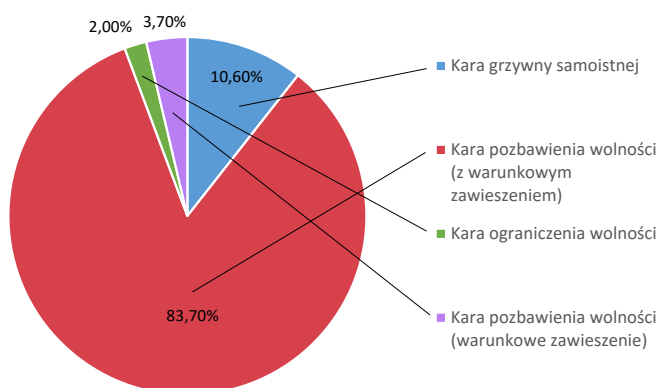
Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu	Ogółem	Kara grzywny samoistnej		Kara ograniczenia wolności		Kara pozbawienia wolności	
		Ogółem	Z zawieszeniem	Ogółem	Z zawieszeniem	Ogółem	Z zawieszeniem
2010	4297	377	13	69	4	3848	3657

2011	3828	322	25	57	3	3447	3305
2012	3467	325	20	60	13	3082	2927
2013	3201	314	37	80	18	2806	2654
2014	2651	281	14	53	12	2317	2219

Źródło: www.ms.gov.pl²¹

Przykładowo, w strukturze kar orzekanych za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu w roku 2014 kara pozbawienia wolności orzekana była w ponad 87,4% przypadków, z czego w ponad 95,7% przypadków stosowana ona była z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Kary wolnościowe za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu orzekane były bardzo rzadko. Kara grzywny samoistnej orzekana była w nieco ponad 10,5% przypadków, natomiast kara ograniczenia wolności w niespełna 2% przypadków.

Wykres 1. Struktura kar orzekanych za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu w 2014 r.

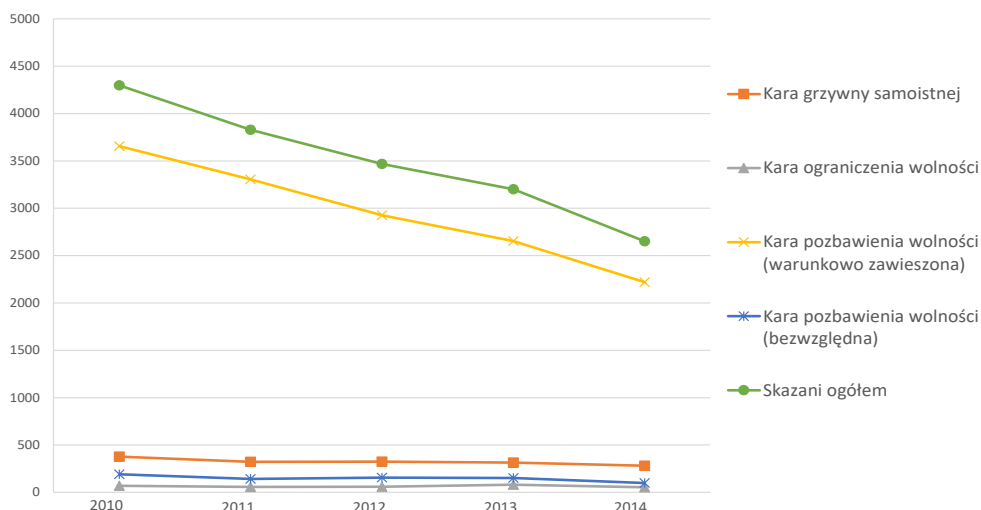
Źródło: www.ms.gov.pl²²

Podkreślenia wymaga także to, że w strukturze kar orzekanych za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu na przestrzeni ostatnich lat odnotować można względnie stałą tendencję w zakresie orzekania kary pozbawienia wolności (zarówno bezwzględnej, jak i z warunkowym zawieszeniem jej wykonania).

²¹ <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,44.html> [dostęp 12.05.2016].

²² *Ibidem.*

Wykres 2. Dynamika kar orzekanych za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu w latach 2010–2014

Źródło: www.ms.gov.pl²³

Na marginesie wskazać można, że podobne tendencje występowały w związku ze stosowaniem ustawy o ochronie obrotu gospodarczego²⁴.

Kara ograniczenia wolności w świetle nowelizacji Kodeksu karnego z lutego 2015 r.

Nadzieję na możliwość zmiany podejścia do karania sprawców przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu, w tym także na szersze stosowanie kary ograniczenia wolności stworzyła ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw²⁵. Jej uchwalenie stanowiło najbardziej obszerną i merytorycznie najistotniejszą nowelizację przepisów Kodeksu karnego od początku jego obowiązywania²⁶. Osłą nowelizacji lutowej było stworzenie nowego systemu karania, wynikającego, w ocenie projektodawców, w szczególności z wadliwej struktury orzekanych przez sądy kar w relacji do poziomu i charakterystyki przestępczości. W konsekwencji położony został nacisk na efektywne stosowanie kar wolnościowych, takich jak w szcze-

²³ *Ibidem*.

²⁴ J. Wojciechowska, *Ustawa o ochronie obrotu gospodarczego w świetle prawomocnych skazań*, „Przegląd Prawa Karnego” 1997, nr 17, s. 65–69; K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *op. cit.*, s. 145–148.

²⁵ Dz. U. poz. 396, zwana dalej nowelizacją lutową.

²⁶ Zob. uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Druk Sejmowy Nr 2393, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2393> [dostęp 12.05.2016].

gólności kara ograniczenia wolności, przez zmiany jej kształtu oraz stworzenie szerszej możliwości stosowania²⁷.

Współwyznaczana dodanym nowelizacją lutową przepisem art. 34 § 1a k.k. nowa treść kary ograniczenia wolności konstituowana jest przez: obowiązek wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, obowiązek pozostawania w miejscu stałego pobytu lub w innym wyznaczonym miejscu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego, obowiązek, o którym mowa w art. 72 § 1 pkt 4–7a, oraz potrącenie od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd²⁸. W konsekwencji nowelizacja lutowa poza wydłużeniem okresu, na który przedmiotowa kara może zostać orzeczona (od miesiąca do 2 lat²⁹), wprowadziła także nowe instrumenty pozwalające na kształtowanie jej dolegliwości (obowiązek pozostawania w miejscu stałego pobytu lub w innym wyznaczonym miejscu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego oraz obowiązki, o których mowa w art. 72 § 1 pkt 4–7a k.k.³⁰). Ponadto, w przeciwieństwie do stanu prawnego sprzed nowelizacji lutowej, elementy składające się na karę ograniczenia wolności mogą być orzekane łącznie lub osobno³¹.

Poszerzenie możliwości orzekania kary ograniczenia wolności przewidują także dodane nowelizacją lutową przepisy art. 37a i 37b k.k. wprowadzające nowe rodzaje sankcji, to jest odpowiednio sankcję zamienną oraz sankcję mieszaną. Zastosowanie tak zwanej sankcji zamiennej przewidziane jest w odniesieniu do przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat i polega na możliwości orzeczenia zamiast tej kary, kary grzywny albo kary ograniczenia wolności w postaci obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, obowiązku, o którym mowa w art. 72 § 1 pkt 4–7a k.k., lub potrącenia od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd. Z kolei zastosowanie sankcji mieszanej może nastąpić w odniesieniu do występków zagrożonych karą pozbawienia wolności (niezależnie od dolnej granicy ustawowego zagrożenia) przez jednoczesne orzeczenie kary pozbawienia wolności (w wymiarze nieprzekraczającym

²⁷ Zob. J. Majewski, *Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2015, s. 53.

²⁸ Poza tymi „ruchomymi” formami kary ograniczenia wolności, przewidziane są także elementy stałe w postaci zarówno zakazu zmiany przez skazanego miejsca stałego pobytu bez zgody sądu, jak i obowiązku udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary.

²⁹ Por. jednak przepis art. 16 ust. 1 pkt 2 nowelizacji lutowej pozwalający na zastosowanie kary ograniczenia wolności w wymiarze nieprzekraczającym 4 lata.

³⁰ Przed wejściem w życie nowelizacji lipcowej obowiązki te mogły być stosowane jako dodatkowa dolegliwość wymierzana w związku ze skazaniem na karę ograniczenia wolności. Po wejściu w życie nowelizacji lipcowej wobec skazanego mogły to być: świadczenie pieniężne, obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego oraz wykonywanie ciężącego na nim obowiązku łóżenia na utrzymanie innej osoby.

³¹ W konsekwencji, możliwe jest kumulowanie na przykład obowiązku pracy z potrąceniem wynagrodzenia, co do czasu wejścia w życie nowelizacji lipcowej nie było możliwe.

3 miesięcy, a jeżeli górna granica ustawowego zagrożenia wynosi przynajmniej 10 lat – 6 miesięcy) oraz kary ograniczenia wolności do lat 2.

Nowelizacja lutowa wprowadziła także możliwość zastosowania kary ograniczenia wolności w przypadku ziszczenia się przesłanek zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (art. 75a k.k.).

Kara ograniczenia wolności za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu de lege lata

Niespełna pół roku od wejścia w życie przepisów nowelizacji lutowej ustawami z dnia 11 marca 2016 r.³² dokonano częściowej zmiany modelu kary ograniczenia wolności. Po pierwsze, zlikwidowano dozór elektroniczny jako jedną z form jej wykonywania. Po drugie, zmieniony został charakter obowiązków, o których mowa w art. 72 § 1 pkt 4–7a k.k., to znaczy utraciły one status jednej z form kary ograniczenia wolności na rzecz obowiązków dodatkowych, które mogą zostać fakultatywnie zastosowane wobec skazanego na tę karę.

Biorąc pod uwagę aktualny kształt przepisów typizujących przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, kara ograniczenia wolności może być stosowana:

- a) jako element sankcji grożącej za dane przestępstwo (np. art. 296a § 3 k.k.),
- b) jako element ustawowego zagrożenia doprecyzowany przez przepisy części ogólnej k.k. (art. 37a k.k.),
- c) w przypadku orzeczenia tak zwanej sankcji mieszanej (art. 37b k.k.),
- d) w przypadku ustanowienia nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 6 pkt 3 i 4 k.k.),
- e) w przypadku zamiany warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności (art. 75a k.k.).

Jak już wskazano powyżej, przepisy rozdziału XXXVI Kodeksu karnego rzadko bezpośrednio wskazują karę ograniczenia wolności jako element sankcji za przestępstwo w nim stypizowane. Kara ograniczenia wolności, jako sankcja alternatywna, może zostać orzeczona wobec sprawców następujących przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu:

- typu uprzywilejowanego przestępstwa korupcji (biernej i czynnej) w obrocie gospodarczym – w wypadku mniejszej wagi (art. 296a § 3 k.k.),

³² Zwrócenia uwagi wymaga fakt, że dwie ustawy uchwalone w tym samym dniu (pierwsza – ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy [Dz. U. poz. 428], druga – ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw [Dz. U. poz. 437]) dokonały modyfikacji dotychczasowej, niedawno zresztą zmienionej, treści kary ograniczenia wolności. Pierwszą ze wskazanych ustaw między innymi w przepisie art. 34 § 1a k.k. uchylono pkt 2, drugą natomiast w przepisie art. 34 § 1a k.k. uchylono pkt 3.

- przestępstwa lekkomyślnego doprowadzenia do upadłości lub niewypłacalności (art. 301 § 3 k.k.),
- przestępstwa faworyzowania wierzycieli (art. 302 § 1 k.k.),
- typu uprzywilejowanego przestępstwa nierzetelnej dokumentacji działalności gospodarczej – w wypadku mniejszej wagi (art. 303 § 3 k.k.).

Mimo bezpośredniego występowania w sankcjach za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu samoistnej kary pozbawienia wolności, z uwagi na treść przepisu art. 37a k.k., kara ograniczenia wolności stała się elementem ustawowego zagrożenia w odniesieniu do przestępstw, za które przewidziana jest kara pozbawienia wolności nieprzekraczająca 8 lat. W konsekwencji, w odniesieniu do analizowanych przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu, jej zastosowanie możliwe będzie do większości przestępstw stypizowanych w rozdziale XXXVI Kodeksu karnego, z wyłączeniem przypadków, w których kara ograniczenia wolności stanowi już element sankcji alternatywnej, oraz w odniesieniu do przestępstw, za które przewidziana jest kara pozbawienia wolności przekraczająca 8 lat, to jest typu kwalifikowanego przestępstwa nadużycia zaufania jako karalnej niegospodarności znamiennej wyrządzeniem szkody majątkowej w wielkich rozmiarach (art. 296 § 3 k.k.) oraz typów kwalifikowanych przestępstwa prania pieniędzy (art. 299 § 5 i 6 k.k.).

Kara ograniczenia wolności za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu może zostać orzeczona także w przypadku zastosowania tak zwanej sankcji mieszanej. Do istoty tej nowej instytucji karnoprawnej należy jednocześnie orzeczenie kary pozbawienia wolności (w wymiarze nieprzekraczającym 3 miesięcy, a jeżeli górna granica ustawowego zagrożenia wynosi przynajmniej 10 lat – 6 miesięcy) oraz kary ograniczenia wolności do lat 2. Przy czym, w pierwszej kolejności wykonuje się karę pozbawienia wolności, chyba że ustawa stanowi inaczej. Z uwagi na możliwość zastosowania sankcji mieszanej niezależnie od dolnej granicy ustawowego zagrożenia za dane przestępstwo, a także na brak ograniczeń odnośnie do rodzaju sankcji za dane przestępstwo, jej zastosowanie jest możliwe w odniesieniu do wszystkich przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu.

Możliwość orzeczenia kary ograniczenia wolności za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu wchodzi w grę również w przypadku zastosowania wobec sprawcy nadzwyczajnego złagodzenia kary. Poza występującymi w części ogólnej k.k. ogólnymi podstawami do zastosowania tej instytucji, warto zwrócić uwagę na szczególne podstawy jej stosowania wobec sprawców niektórych przestępstw stypizowanych w rozdziale XXXVI k.k. Zostały one określone w przepisie art. 307 k.k. w związku z instytucją tak zwanego czynnego żalu (§ 1 i 2). Zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawców przestępstw stypizowanych w art. 296 lub 299–305 k.k. może nastąpić w przypadku, gdy dobrowolnie naprawią oni szkodę wyrządzoną przestęp-

stwem w całości (art. 307 § 1 k.k.) lub w znacznej części (307 § 2 k.k.). W konsekwencji zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary możliwe jest wymierzenie sprawcy takiego przestępstwa kary ograniczenia wolności (art. 60 § 6 pkt 3 lub 4 k.k.).

Wreszcie, kara ograniczenia wolności za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu może zostać orzeczona w konsekwencji zamiany kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na tę karę (art. 75a § 1 k.k.). Zamiana kary pozbawienia wolności na ten rodzaj kary wolnościowej odnosi się tylko do jednej z form jej wykonywania w postaci obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne. Możliwość zamiany kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania aktualizuje się w przypadku, gdy skazany w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił inne przestępstwo niż określone w przepisie art. 75 § 1 k.k., albo jeżeli uchyla się od uiszczenia grzywny, od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych, środków kompensacyjnych lub przepadku. W przypadku zaistnienia wskazanych wyżej okoliczności zamiast zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności możliwa jest jej zamiana na karę ograniczenia wolności.

Na marginesie wspomnieć należy o szczególnych podstawach stosowania kary ograniczenia wolności określonych w przepisach intertemporalnych nowelizacji lutowej. Dotyczą one możliwości zamiany na tę karę, na wniosek skazanego, orzeczonej lub wykonywanej w formie dozoru elektronicznego kary pozbawienia wolności (art. 14 ust. 2 nowelizacji lutowej), orzeczonej kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (art. 16 ust. 1 pkt 2 nowelizacji lutowej), prawomocnie zarządzonej do wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym roku (art. 17 ust. 1 nowelizacji lutowej).

Podsumowanie końcowe

Mimo braku bezpośredniego wyrażenia kary ograniczenia wolności w większości sankcji przewidzianych za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu stypizowane w rozdziale XXXVI Kodeksu karnego, dokonane ostatnio zmiany wydatnie poszerzyły możliwość jej wykorzystywania w odniesieniu do sprawców tego rodzaju przestępstw gospodarczych. Zastosowanie tej kary wolnościowej jest możliwe na różnych podstawach. Co oczywiste, może zostać ona orzeczona, gdy stanowi element sankcji grożącej za dane przestępstwo. Jej zastosowanie możliwe jest także z uwagi na dookreślenie ustawowych zagrożeń przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat (tzw. sankcja zamienna). Ponadto, kara ograniczenia wolności może zostać zastosowana w przypadku zastosowania tak zwanej sankcji mieszanej, nadzwyczajnego złagodzenia kary, czy też w przypadku zamiany zarządzonej do wykonania

warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności. Wskazane podstawy prawne pozwalają na elastyczne stosowanie tej kary wobec sprawców przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu. Wypada wyrazić nadzieję, że praktyka wymiaru sprawiedliwości w szerszym zakresie będzie wykorzystywać ten rodzaj kary wolnościowej, mogącej stanowić alternatywę zarówno dla krótkoterminowej kary pozbawienia wolności, ale także kary grzywny.

